

mot en sådan intet annat skydd, än en fast och verksam allmän opinion om, hvad fäderneslandets välfärd kräfver.

J. V. S.

7 SVENSK LITTERATUR.

Litteraturblad n:o 2, februari 1857

- 10 Bland Svenska vetenskapliga litteraturens alster från senare tid finner man ett arbete af värde för den teologiska vetenskapen och af stort intresse för hvar och en vetenskapligt bildad. Detta arbete är:

SAMLADE SKRIFTER AF THEOLOGISKT OCH RELIGIÖST INNEHÅLL AF
C. A. AGARDH. H. I. STHLM 1855, H. II. STHLM 1856.

- 20 Den snillrika biskopen, botanikern, matematikern och statsekonomen, uttalar i förordet öppet, att han samlat dessa skrifter, för att »freda sitt minne från den förebråelsen, att, då han skrifvit i så många andra ämnen, han skulle hafva vårdslösat och försummat de studier, som lågo hans ämbete närmast.» Också innehålla dessa till volymen ganska anspråkslösa häften en sådan samling af lärdom, att väl få män på biskop Agardh's plats i vår tid varit i stånd att förete dylika bevis på idkade »studier». Men den stora lärdomen skulle ega föga intresse med sig, om till den icke komme Förf:s än ovanligare, snillrika och skarpsinniga sätt, att använda densamma. Vid sina undersökningar trampar han icke i de nötta spåren, utan man träffar i dem öfverallt nya åsigheter och nya sammanställningar af det rika materialet.

- 30 Första häftet bär den särskilda titeln »Om propheterna och Esseerna bland Judafolket». Andra häftet åter handlar »Om de heliga Evangeliernas uppkomst och sanning.»

- Titeln på första häftet antyder den grundtanke, som genomgår de särskilda undersökningar, åt hvilka detta häfte är egnadt. Förf. visar nemligen, huru hos Judarne endast profeterna egda rätt att skrifva böcker. Profeterna åter voro medlemmar af ett samfund, hvars inrättande författaren leder tillbaka ända till Mose's tider. Med sina lärjungar, profeternas söner, bildade de en sluten orden, hvars teori var läran om Messias, hvars högsta utmärkelse var förutsägandet af
- 40 kommande ting, och hvars religion bar stämpeln af en renare moral, än den judiska offerlärans och verkhelighetens. Vid Judarnes bortförande i Babyloniska fångenskapen stannade profeterna kvar och drogo sig tillbaka till öknen, sydvest om Döda Hafvet. Här utbildade de sig till Esseernas sekt, och en annan gren, som med Jeremias gått till Egypten, fortlefde här i Terapeuternas sekt. Förunderligt nog inträffar det, att från Babyloniska fångenskapen i 500 år framåt, till Christi tid, ingen enda Hebreisk skrift finnes, medan man från denna tid har endast de s. k. apokryfiska böckerna, författade engligt Agardh's åsigt bland Esseerna, men förkastade af Judarne, så att de först med Esseernas och
- 50 Terapeuternas öfvergång till kristendomen blefvo allmännare bekanta, ehuru då i Grekisk öfversättning.

Det är verkligen märkvärdigt, att teologerna hittills fäst at så liten uppmärksamhet vid detta, som det synes, likväl obestridda faktum, att hos Judarne ett halft årtusende bortåt icke en enda helig skrift författades. Endast muntliga traditioner och förklaringar fortgingo

under denna perion hos de skriftlärdade och fariseerna, och dessa muntliga öfverlemningar samlades sedermera i Talmud o. s. v. Deremot hade Esserna och Terapeuterna sina, under denna period författade heliga skrifter, hvilka hos dem höllos hemliga och därför äfven under detta namn, »apokryfiska», ingått i Gamla Testamentet. Jemte dessa skrifter erkände de liksom det öfriga Judafolket äfven de äldre skrifterna, lagen och profeterna. Ja Förf. söker bevisa, att Esra, som efter återkomsten från Babyloniska fångenskapen åter samlade dessa skrifter, hvilka då skrefvos med Chaldeiska skrifttecken, erhöi det för denna afskrift till grunden liggande originalet af Esseerna, hos hvilka det blifvit förvaradt. 10

Vi kunna icke ens antyda något af den skarpsinniga och lärda bevisning, hvarigenom Förf. söker styrka dessa sina åsigter. Vi kunna blott försäkra, att hvar och en läsare skall följa den med stort intresse, och att Förf. i denna lärdomsrustning rör sig med så mycken lätthet, och i sin framställning är så enkel och klar, att hos läsaren verkligen en ganska ringa lärdom förutsättes. Stundom finner äfven den ickeskriftlärdade, att bevisningen är något tvungen, men öfverhufvud lærer det blifva svårt, att vederlägga författaren. Hans åsigt har äfven ett så starkt inre sammanhang, hvarigenom den rekommenderar sig framför alla föregångares spridda hypoteser, att den gör sig gällande med öfverlägsenheten af en teori, som af de historiska data blott får en ytterligare bekräftelse för sin rigtighet. Naturligtvis ger en så omfattande undersökning Förf. tillfälle att mången detaljuppgift i Gamla Testamentets skrifter i en ny belysning. 20

Ett fördubbladt intresse vinna dessa undersökningar genom det sammanhang, i hvilket Förf. sätter dem med sina forskningar rörande »Evangeliernas uppkomst och sanning», hvilkas resultat han framställer i arbetets 2:a häfte.

Man vet, att de fyra Evangelierna icke nämnas i Nya Testamentets öfriga skrifter, ehuru dessa alla torde vara senare sammanskrifna. Detta är så mycket besynnerligare, som Evangeliernas innehåll naturligtvis utgör källan för hela kristna läran, och denna källa väl bort åberopas af Epistlarnes författare, hvilka lära och förmana endast på grund af detta innehåll, Christi lefverne och lärdomar. Härtill kommer, att Evangelierna icke heller af andra den tidens författare omtalas tidigare, än omkring 180 år eft. Chr. födelse. Under sådana förhållanden kan man föga förundra sig deröfver, att ett stort antal teologer ifrågasatt Evangeliernas äkthet, d. v. s. antagit, att de äro författade på en senare tid och af andra personer, än man allmänt trott. Ett sådant antagande var äfven den illa beryktade Straussiska åsigten. Egentligen sammanstälde Strauss endast de förut kända och af spridda författare och sekter anförda bevisen för detta förhållande, att nemligen Evangeliernas tillvaro först nära 200 år e. Chr. f. uttryckligen omnämnas och blefvo allmännare kända af församlingen. Hans hypotes för deras uppkomst ur en fortgående muntlig tradition kan väl fela deruti, att denna uppkomst af honom kallas för mythisk; men i grunden är den lika berättigad, som en hel hop andra hypoteser till förklarande af omnämnda, förunderliga förhållande, och i vederläggningarne af densamma har den teologiska lärdomen icke kommit att steg utöfver den enkla religiösa tron, som ur sig bevisar äktheten af innehållet, icke tvärtom. 40

Agardh uppställer nu en ny hypotes, som både i sig sjelf och genom den anförda bevisningen verkligen har mycket anslående och företer stor sannolikhet. Han visar nemligen först, huru i Judiska syngagogan 50

vid de första kristnes tid lagen blott upplästes, tolkades och visades för församlingen, och huru vidare tolkningen fortgick traditionellt från skriftlärd till skriftlärd, så att väl lärjungen upptecknade mästarens förklaring sig till minnes, men dessa förklaringar icke fingo samlas i någon bok att lemnas i allmänhetens händer. Detta förfarande anser nu Förf. äfven de första, från judendomen öfvergångna kristna hafva följt, då de äfven i öfrigt, erkännande Gamla Testamentets lag och skrifter, uppträdde mera som en Judisk sekt än som ett nytt religionsparti. Sålunda skulle lärjungarne upptecknat Jesu ord och utsagor, hvilka uppteckningar i den äldsta församlingen under namn af »logier» förvarades af församlingarnes föreståndare och vid gudstjensterna upplästes. Skilda ifrån logierna voro de till dem hörande förklaringarne med uppgifter om, när och hvar och under hvilka omständigheter Christus talat och gjort det ena eller andra, hvilka förklaringar traditionellt öfvergingo från lärjungarne till deras efterföljare i församlingarnes ledning, och hvilka egentligen skulle motsvarat de Judiska skriftlärdas tolkningar. Af båda dessa elementer sammanfattades evangelierna, hvilkas olikheter härigenom fullkomligt förklaras, då icke blott de skilda evangelisternas uppteckningar måste vara i olika ordalag affattade, utan de äfven såsom logier förvarades i lösa blad, hvilka vid sammanfattningen kunde få en olika ordning, och slutligen de traditionella delarne, rörande de yttre omständigheterna, måste blifva afvikande från hvarandra. Men det väsentligaste härvid är, att logierna, likasom lagen i Judiska synagogan, endast vid gudstjensten upplästes och förklarades, men icke fingo skriftligen spridas bland församlingarnes medlemmar. Detta torde ursprungligen skett med afseende på logiernas stora helgd och till likhet med det hos Judarne, ja hos alla forntidens folk vanliga, att hos deras presterskap nemligen förvarades heliga skrifter, hvilka icke voro för andra tillgängliga. Men senare blef denna hemlighetsfullhet ett nödvändigt försigtighetsmått i anseende till förföljelserna mot de kristna, med hvilka följde bemödanden att åtkomma och förstöra deras heliga skrifter. Denna hemlighetsfullhet var så stor, att i Epistlarne, ehuru till en del författade af omedelbara lärjungar, anträffas endas *sju* eller *åtta* ställen, »der man tycker sig finna spår efter dylika citationer» (ur Evangelierna eller logierna) »eller anföranden af Jesu ord, men hvarvid det aldrig, med undantag af instiftelsorden till nattvarden (1 Kor. 11: 23) anföres, att det är Jesus, som talat dessa ord.» Andra författare ännu vid slutet af 2:dra seklet, som skrefvo till Kristendomens försvar mot hedningarne, citera icke logierna, ja nämna icke ens Christi namn; hvaremot då sådana författare skrifva till kristna församlingar, de icke blott anföra ställen ur logierna, utan bestämdt åberopa dem såsom Frälsarens utsagor. En af dem, den mest kända, Justinus Martyren, har skrifvat två s. k. försvarsskrifter, båda enligt antagande öfverlemnade åt Romerska kejsaren. I den ena undviker han på det sorgfälligaste att åberopa logierna eller ur dem något anföra; i den andra ger han en framställning af hela läran, grundad på evangelierna eller logierna och under dessas uttryckliga åberopande. Hr A. anser ur andra grunder den senare skriften aldrig hafva blifvit framlemd eller ens varit ämnad för kejsaren, ehuru den har denna form af en försvarsskrift, utan hafva varit skriven för den kristna församlingen, hvarföre i den de heliga skrifterna och deras innehåll utan betänkande åberopas, ehuru äfven Justinus, som icke var prest eller lärare i församlingen, af dem endast känner, hvad han hört uppläsas och i minnet bevarat. Slutligen finnas flera direkta vittnesbörd för, att de kristna höllo sina skrifter hemliga.

När slutligen i 3:dje seklet, då redan Evangelierne i sin nuvarande form voro i kyrkan antagna, dessa skrifter tillvaro blef för hedningarne bekant, sökte de tvinga de kristna biskoparne till deras utlemnande. Flera undergingo för sin vägran att göra det martyrdöden, några få, som dertill läto tvinga sig, ansågos af de kristna för förrädare och erkändes icke mera för biskopar.

Denna undersökning upptager 2:dra häftets andra Stycke. Vi tillägga, att den äfven omfattar specialundersökningar rörande de särskilda Evangelierne och deras uppkomst. Vår korta recit öfver dess allmänna gång och syftning kan gifva våra läsare endast en svag föreställning om, huru lärorik och intresserande densamma är. Väl kan förmodas, att många motskäl mot Förf:s antaganden och isynnerhet många omständigheter och förhållanden, som han underlåtit att till pröfning upptaga, skola kunna anföras till försvagande af dessa antagandens sannolikhet. Men vi tro oss dock kunna våga det bedömande, att hans åsigt i allmänhet hvilar på så god grund och är med så många bevis bekräftad, att den till vidare skall behålla försteget framför andra i ämnet uppkastade hypoteser. 10

Det redan förut utgifna Första Stycket i detta häfte, direkt rigtadt mot den Straussiska uppfattningen, erbjuder icke samma intresse som det Andra. Isynnerhet utfaller Förf:s filosofiska resonnement, hvarmed han inleder detsamma, föga öfvertygande, ehuru såväl i detta som i det öfriga talrika ställen bära vittne om, att man här har att göra med en lika sjelfständig som snillrik författare. 20

Tredje häftet kommer att innehålla för det mesta undersökningar rörande särskilda Bibeln's böcker, men äfven några allmänna betraktelser rörande Kristendomen och särskilda dess läror.

Det behöfver icke tilläggas, att vi på det högsta rekommendera arbetet till läsning icke blott för presterskapet, som sannerligen i Svenska litteraturen icke finner stort öfverflöd på teologiska skrifter, utan äfven för vetenskapligt bildade läsare i allmänhet, hvilka sällan skola träffa på en mera djupgående och tillika så väl skrifven och lätt uppfattad bok, som biskop Agardhs. 30

J. V. S.

8 NEDANSTÅENDE ANMÄLAN TILL SUBSKRIPTION PÅ EN HISTORIA ÖFVER KLUBBEKRIGET ...

Litteraturblad n:o 2, februari 1857

40

Nedanstående anmälan till subskription på en Historia öfver Klubbekriget aftrycka vi med synnerlig glädje, ehuru vår öfvertygelse visst är, att subskriptioner på skrifter af denna art numera äro öfverflödiga. Vi skulle tro, att ingen bildad person i landet, som eger någon skymt till ett bibliotek, vill sakna någon af de skrifter, som gifva en framställning ur fäderneslandets historia, och att ingen sådan, i stånd att läsa en Finsk bok, skall underlåta, att förskaffa sig Hr Yrjö Koskinen's arbete, hvilket dessutom kan påräkna läsare äfven bland allmogen. 50